XLII. évf. Cluj-Kolozsvár, 1932. október 10. sz.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: Dr. BORÓS GYÖRGY.

A szabadulás.

„Elmult az aratás, elvégződött a nyár és mi meg nem szabadultunk“.

Jer. 8. r. 20 v.

Mennyi bizalom, mennyi reménység van kötve minden ember részéről a nyárhoz! A beteg-szenvedő, akit a tél megkinczott, a nyárhoz füzi minden reményét: majd a nyár meggyógyit! A hivatalnok tisztviselő, kinek idegei megviselődtek a munkában és a zárt szobai levegőben, bizik abban, hogy a nyári szabadság idején kipihenheti a fáradalmakat! A szegény-néprétег, melynek szükön volt - agy elfogyott a napi kenyere, abban van minden bizodalma, hogy a jó Isten elhozza az aratást s megszabadulnak az éhség-inség et-ijesztő rémétől.

De nem válik be mindig a számitás, a reménység! A beteg-szenvedőnek nem hoz gyógyulást a nyár. A hivatalnok nem pihenheti ki fáradalmait, mert nem kedvezett a nyár. A szegény-nyomorult aggodalommal tekint a tél elé, mert a barázdák szükön termettek s nem biztos a mindennapi kenyér! Mindezek felsóhajtanak a prófétával: „Elmult az aratás, elvégződött a nyár és mi meg nem szabadultunk“. Pedig az igazi szabadulás forrása nem itt és nem ezekben van.

Az Istenben bizó lélek nem a földi mezőkre tekint csupán, hanem az evangeliumi mezőkre, hol a hiv és nagylelkü szól: „Én vagyok az életnek kenyere, aki én hozzám jön meg nem éhezik“.

Nézzünk csak szét ebben a mi hitetlen, romlott társadalmunkban, hol a szeretetlenség, az embereknek önmagukkal való meghasonlása, az élettől való megválás, mások életének kiirtása, a létért való küzdelemben nemcsak mindennapi esemény, hanem járvány-szerü pusztitó betegség! Mindenki szabadulni szeretne az őt kö-

Unitarian School for the Ministry
BERKELEY

nyező, az őt fenyegető bajtól, de könnyelmüen, mások boldogsága, feláldozása árán s ugy járnak, hogy még jobban elmerülnek az örvénybe!

A lelki utakat és ösvényeket elhanyagolják, ahelyett, hogy szeretettel, megértéssel közeleznének és viseltetnének egymás iránt az egy nyájhoz, egy pásztorhoz tartozók is gyanuval, kislelkűséggel vannak eltelve! Igy pedig a szabadulás, nemcsak nem jő el, hanem mulik a nyár s örökös télben, lelki ridegségben van része az ilyeneknek.

Inditsuk utunkat az igazi Istenben bizó lelkek ösvényein, hol az Ur nékünk őrző pásztorunk, gyönyörü kies mezőkön vezet s lelkünket megnyugtatja szent nevével! Ez az igazi szabadulás, hol a léleknek örök nyara van s biztos aratás vár rá!

131. Zsolt.

Nem felfuvalkodott Uram az én szivem,
Büszke dac nem ragyog szelid szemeimen,
Magasra nem vágytam,
Magam megaláztam.

Lecsendesitettem, elnémitám ajkam, lelkem,
Mint gyermek anyjánál — békességre leltem,
Mert reád találtam,
Benned bizom bátran.

142. Zsolt.

Fennszóval hivom az Urat, fennszóval könyörgök,
Előtte mindent kitárok,
Hogy az uton, melyen járok
Sebzenek a rögök.

Hogy tőrt vetnek lábam elé, hogy már senkim sincsen,
Hogy már mozdulni sem merek,
Reám lesnek az emberek...
Segits Uram Isten!

Vári Domokos.

☞ Az „Unitárius Naptár" legközelebb megjelenik olcsó kiadásban. Minden jó unitáriusnak és barátainknak asztaláról ne hiányozzon e kedves kis naptár.

Régi unitárius diákok üzennek.*

Üzenetet hoztam régi erdélyi unitárius diákoktól, attól az ifjuságtól, amely rég letünt ugyan már az élet szinéről, de ugyanott szőtte ábrándjait a kolozsvári öreg iskola falai között, ahol mi, ugyanannak az istennek oltárán áldozott, mint mi, ott készült élete küzdelmeire, mint mi, ugyanazon nehéz sorsot cipelte vállain, mint mi.

Ez az ifjuság üzenetet küld nekünk a történelem lapjain keresztül. Ez az üzenet példaadás, utmutatás. Végzetes volna fajunkra és vallásunkra, ha nem értenők meg. És szégyen a mai unitárius ifjuságra, melynek istentől adott rendeltetése, hogy vállalja ősei sorsát és keresztjét, amiért a történelem itélőszéke előtt kell majd helytállania. Bizom ennek a mai ifjuságnak szellemében, hogy az idők intelmét figyelő lélekkel hallgatja s teljesitésében hü lesz önmagához és méltó utóda őseinek.

A 18. század közepén történt, 1749-ben. A kollégium élén Szent-Ábrahámi püspök állott, mint igazgató. Hogy ki volt Szent-Ábrahámi, mint püspök, tudjuk mindnyájan. Az egyháztörténelem, amelynek megirása nálunk még mindig csak a jövő zenéje, vele elég bőségesen foglalkozott. Jakab Elek tanulmánya s ez eklézsia nagynevü volt lelkésze Derzsi Károly forditása óta Vári és Masznyik esszéi érdeme szerint méltatták. Masznyik a 18. század legnagyobb magyar protestáns dogmatikusának mondja. Jakab Elek kissé bátortalanul ugyan, de ki meri mondani, hogy talán még Dávid Ferencnél is nagyobb és rendszeresebb dogmatikus, aki egyházunkban először adta elő az unitárius vallás egész rendszerét tanitványainak. A korabeli köztudat egy kissé gunyolódó éllel ugyan, de tudományos hirnevét és tekintélyét teljesen jellemző módon „az unitáriusok istenének" nevezte őt.

Azonban nem annyira közismert ő, mint igazgató. E tekintetben csak egy adatot emlitek. A főconsistorium egy alkalommal, mikor valami akadály miatt ő csak későbben jelenhetett meg, megtette azt, hogy hire, tudta és meghallgatása nélkül mestereket rendelt ki falusi eklézsiákba. Szent-Ábrahámi erélyesen tiltakozott hatáskörébe való e beavatkozás ellen. Ő tudja, ki, miért és hová való, kit kell kirendelni, kit kell még benntartani. Ő bajoskodik velök, ő a felelős értök. E jogától el nem áll, beleavatkozást nem tür addig, mig a kollégium élén áll, hová a bizalom helyezte. A főconsistorium észrevette e hatásköri tullépést és keresve kereste határozatában a tisztességes visszavonulás utját és a megbékités enyhető szavait.

De nem erről akarok én most beszélni. E nehány adatot is csak azért emlitettem, hogy emlékezetbe idézzem szellemi alakját s megkönnyitsem mérlegelését annak, amit az ifjuság életéből elmondani akarok.

Mint igazgató erélyes kézzel tartotta a gyeplőt s korlátolni akarta a fegyelmetlenkedni, mulasztani és mulatni, kihágásokat el-

* Budapesten öreg unitárius diákok találkozóján 1932. máj. 7-én tartott előadás.

követni mindig hajlandó ifjuság szenvedélyeit. Ámde helyzete nehezebb volt, mint mai napság egy igazgatónak. Nehezebb volt azért, mert akkor az ifjuságnak nemcsak követelt, hanem törvényekben és szabályzatokban is biztositott nagyon széleskörü autonomikus jogköre volt. Ennek az önkormányzati jognak reprezentans megtestesitője volt a senior. Az ifjuság választotta s a főhatóság erősitette meg. Ő volt az iskola rendjének, gazdasági és belső életének vezetője és biztostíója. Az összekötő szem a tanári kar és ifjuság között. A „hidverés" — ma divatos műszóval. Helyzete nem volt épen könnyü, mert felelősséggel tartozott felfelé is, lefelé is. Ha felfelé kacsintott s fölebbvalói kegyét kereste, lefelé lett lehetetlen a helyzete. Ha az ifjuság szája ize szerint akart eljárni, zsilipet nyitott a rendetlenségnek és féktelenségnek, ami aztán néha lázongásban és forrongásban, hogy ne mondjam: forradalomban tört ki.

Ilyen „forradalom"-ról akarok megemlékezni e sorokban. A dolog megértésére tudni kell, hogy a professzorok csak az u. n. filozofiai tanfolyamon tanitottak. Ez volt az *akadémiai* fok. Alul volt öt, később hat osztály, az u. n. *classisták*, ami megfelel a mai gimnázium alsó tagozatának. Felül, az akadémiai fokon *lectorok*, később *professzorok* tanitottak, mindnyájan külföldi egyetemeken járt tudós férfiak. Az alsó fokozaton azonban olyan togatusok tanitottak, akik tegnap még az iskola padjaiban ültek s most várták, hogy a püspök valamelyik eklézsiába kirendelje őket. Amolyan átmeneti állás volt ez, amely hosszabb rövidebb, inkább: rövidebb ideig tartott s az iskolából az életbe vezetett át. Nem életpálya, nem is volt hozzá speciális előkészület szükséges. Nem csináltak nagy ambiciót abból, hogy buzgó munkával szép eredményeket érjenek el. Megélhetési mód volt ez inkább a fiatal togátusra is, az iskolafentartó egyházra is. A tógás diák is jól jött ki, mert szolgálataiért, míg állást kaphatott, megkapta a fenntartására szükségeseket, ha nem is bőven, de türhető mértékben. Az egyház is jól jött ki, mert ezeknek az u. n. *collaborator*-oknak, (vagy institutoroknak, később: praeceptor publicusoknak) évi fizetésök csak 20—30—40, legfeljebb 50 mfrt. volt. Igaz ugyan, hogy a professzoroknak is évi fizetésük csak 80—150 s csak a 18. század végén a Zsuki-alapitvány életbelépése után emelkedik évi 300 frtra, amikor Lázár püspök fizetését kiváló érdemei elismeréséül személyéhez kötve 1000 mfrtra emelik. De emlitsük meg, hogy a pénzfizetésen kivül volt még termény, buza és bor járandóságuk is.

Csupán az lehet kérdés, hogy nem szenvedett-e a dolgok ilyen rendjében maga a tanitás és nevelés érdeke s a tanuló gyermeksereg?

De nem erről akarok én most beszélni. Hanem arról, hogy az igazgató, Szent-Ábrahámi észrevette, hogy a tanitás alatt (akkor nem 8—1-ig voltak az órák, hanem 6—10-ig s délután 1-től) praeceptorok és tanulók szabadon ki s bejárnak a kapun s szabadon kóborolnak a városban. Elrendelte tehát, hogy a kaput d. e. 6—10-ig s délután 1—6-ig be kell zárni. Ebből a rendeletből nagy

forrongás, lázongás, hogy ne mondjam: forradalom kerekedett. Fontos mozzanat lehetett, mert nagyon részletesen ketten irják le: t. i. a senior, aki a fasciculusokba az iskolai élet minden jelentékenyebb mozzanatát kötelessége szerint beirta és Uzoni Fosztó István, a későbbi nagyérdemü egyháztörténetiró, aki mint diák épen egyik szereplője volt ennek az eseménynek. De mindakettő a maga szemüvegén át nézi és látja a dolgokat.

A dolog igy történt. A kapu bezárása nem tetszett a coetusnak, a togástársaságnak. Két diák (egyik éppen Uzoni) azzal a kéréssel megy az igazgatóhoz, hogy nyittassa ki a kaput. Az igazgató elmondja nekik a bezárás célját s utasitja, hogy adják be irásban, ha a cél elérésére valami jobb módot tudnak előterjeszteni, ő majd a tanári kar elé viszi a dolgot. Összeirtak tehát bizonyos pontokat, melyeket az egész coetus elfogadott, elvitték a rectorhoz, aki elolvasta, szintén elfogadta és kihirdette. De azután a partialis consistorium elé vitte a szabályzatot s ezzel (ma E. K. Tanács) is elfogadtatja. Agh István professzor, a későbbi püspök leirja, átadja Uzoninak, hogy vigye a seniorhoz s irassa be a matriculába. Most közbe lép a senior, aki azt mondja, hogy *először fel kell olvasni a coetus megbizottjai előtt s csak azután kihirdetni az egész coetusnak*. Uzoni és az exactor — nem is sejtvén a főnök célját — az esti precesen felolvassák a rendeletet, amely ugy felzavarta az egész coetust, hogy mindnyájan nyilatkozatot irnak alá, hogy azokat nem fogadják el és törvény gyanánt nem ismerik el. Ezután titkon bujtogatják az ifjuságot — Uzoni szerint főképen a főnök — s kérik az exactort, hogy az ügyet korrigálja, mert különben kinyitják maguk a kaput. Végül kérést fogalmaznak meg az igazgatóhoz, mely azzal végződött, hogy ha nem nyitja ki azonnal a kaput, ők nyitják ki. Igy is történt. A kapu egyszer csak nyitva volt, nagy megütközésére az igazgatónak. Vizsgálat indul meg, hogy ki és miképen nyitotta ki. A diákokat egyenként bocsátják be és vallatják. Az igazgató a folyosón őrködik, hogy mindenki a szobájában maradjon. A coetus azonban összefut, a diákokat nem engedi be a kihallgatásra, nagy zaj és csődület keletkezik, amely véget vet a vizsgálatnak. — Karácsonyi vakáció közeledett. A városból polgárok járnak be, hogy rávegyék a diákokat, hogy kérjenek bocsánatot. Tanácsukra négy togatus a rector elé járul bocsánatkéréssel. Bizonyos pontokat tesznek eléjük. Ha ezeket aláirják, kész a bocsánat. Ezeket felolvasás után aláirták.

Már ugy látszott, hogy a dolog el van felejtve s a rend marad a régi. De az igazgató a főconsistórium elé vitte az ügyet panasz alakjában s ez minthogy „a rector ellen pisszenni sem mert“, — mondja Uzoni — hozta azt a törvényt, *hogy a rectornak és tanároknak teljes jog adatik* határozni, bevezetni, megállapitani és kihirdetni mindazt, amit a dolgok és helyzet szerint jó lelkiismerettel az ifjuság tanulására és magaviseletére hasznosnak és hatásosnak itélnek s ezeknek mindenféle rangu és állapotu iskolai

polgár engedelmeskedni köteles; ha pedig valaki nem engedelmeskedik: nyitva az ajtó, mehet ahová akar. Ezt a határozatot két nemes és két esperes vitte meg és olvasta fel a coetusnak. Az egyik nemes kihivó, dacos hangon füzött magyarázatot hozzá s kis hija volt, hogy ki nem dobták az ablakon. Mi lett a vége a dolognak? Az, hogy a megbizottak előtt mindnyájan bocsánatot kértek a rectortól és tanároktól. (A főnök ez esemény leirása után odaveti: Finis pancatheseos. Uzoni pedig ezzel végzi: Haec de revolutione scholastica memoria digna!)

Miért beszéltem el ezt? Hasonlóságot látok a régi ifjuság és a háboru utáni gondolkozásmódja között. És az eset alkalmas tanulság levonására mindkét részről. A régi ifjuság olyan autonomiát élvezett, amilyenről a háboru előtti nem is álmodott. Annál inkább igényelte azonban a háborus pszihosis beteges tünetei között a háboru utáni. Ám az autonomia kétélü fegyver: nagy és áldott kincs, de roppant felelősséggel jár. Ha ez a felelősségérzet éber és erős, ha az ifjuság lelkében elevenen élő és ható erkölcsi parancs kategorikus imperativus szavára hallgat, akkor önmagában autonom és nincs szüksége a külső tekintély heteronom törvényeire.

Ezt a következményt vonnám le az ifjuság részére.

Az öregek részére pedig azt, hogy nem szabad elfelejteniök, hogy minden nevelésnek végső célja tulajdonképen az, hogy magát feleslegessé és szükségtelenné tegye. Először kézen fogva vezetni, óvni minden akadálytól, félrelépéstől, koronként elengedni a kezét, hadd próbáljon magára, aztán magára hagyni és csak szemmel kisérni és szerető lélekkel mindig készen lenni, ha esetleg szükség lenne rá.

Ugyanennek az ifjuságnak az életéből akarok még egy-két vonást felrajzolni.

A mai ifjuságnak alig van fogalma arról, hogy milyen körülmények között tanult az unitárius diák 200 esztendővel ezelőtt. A kolozsvári piaci nagytemplom katonai erővel való elvétele után két évre következett az u. n. piactéri iskola elvétele, amely a mai plebánia helyén volt. A tanulók a tanári karral utolsó imára gyültek össze. Azután összeszedte kiki a maga cókmókját. Az igazgató maga is könnyek között beszédet intézett hozzájuk, utasitotta őket, hogy kiki keressen magának szállást a városban, rokonainál, jó embereinél, vagy ahol tud s járjon buzgón istentiszteletre a szállásához legközelebb eső imahelyre. (Négy különböző utcában négy imaházunk volt akkor). Végül azt mondotta nekik, *vessék le magukró. a tógát*, a béke jelvényét s öltsenek polgári öltözetet magukra*l* (Azután 50 évig nem viselték a tógát.)

Az ifjuság szétoszlott. De 40 nap mulva a csüggedetlen és fáradhatatlan szervező Szent-Ábrahámi megkezdette nehány diáknak a tanitást.

A nagy csapást tetézte még az is, hogy az iskolától elvették

minden ingó és ingatlan vagyonát azon a csengettyün kivül, amely a mai kollégiumban is szól az ifjusághoz. A legteljesebb szegénység és nélkülözés szakadt a diákságra. Azelőtt az iskola János Zsigmond adományából rendelkezett olyan javakkal, melyek a tanárok és tanulók megélhetését tisztességesen biztositották. Most ott állott az iskola épület s a tanárok és tanulók jóformán betevő falat nélkül.

És megkezdődik egyházunk és iskolánk történetében egy több mint másfélszáz évig tartó heroikus küzdelem, melynek mozzanatait lehetetlen mély meghatottság és könnyek nélkül olvasni. Ez a küzdelem egyaránt folyt a testiekért és lelkiekért. Ez az istencsapása hozta magával azt, hogy az addig csupán egyháziaktól vezetett egyházi és iskolai életbe belekapcsolódtak mostantól kezdve a világiak is. Annyira elviselhetetlen volt a nélkülözés, hogy a diákok a főnök hirével, de az igazgató tudta nélkül egynek a kivételével elhagyták az iskolát s szétoszoltak a vidéken a patrónusokhoz, hogy elpanaszolják sorsukat s könyörületre birják a kegyes sziveket. November elsejére aztán visszatértek mindnyájan. Voltak hosszu és keserves évek, mikor az iskola fenntartására nem volt semmi egyéb forrás, mint főuraink s a patrónusok adakozó indulata és a hivek u. n. collectája, melyet az esperesek gyüjtöttek össze s hoztak be a főconsistoriumba. 1730-ban nagy árvizek voltak, nem lehetett zsinatot tartani, semmi pénz nem gyült össze. Megengedte tehát a felsőség, hogy maga az ifjuság kiküldöttjei által keresse fel a patrónusokat és eklézsiákat, *ami eddig még sohasem történt meg*, amint Uzoni F. feljegyzi. Nem lehet meghatottság nélkül olvasni az ifjuság kérő levelét. A szégyen pirja érzik a levél szavaiból és soraiból, hogy kénytelenek átlépni a tételes törvényeket és a szégyen határait, mert a nélkülözés, szükség kényszeriti őket. De ha a szégyentől pirul is az arcuk, kénytelenek ajtóról-ajtóra járva koldulni, mert minden fenntartási eszköztől megfosztva, éheznek. Lakószobáik kicsinyek, nem képesek befogadni az ifjuságot, amely nem élhet nyugodtan és zavartalanul a múzsáknak. Szobáik, könyveik a tavaszi sok esőzéstől átnedvesedtek, ugy hogy folyton vizben kellett nyomorogniok. „Ennek a társaságnak könynyeit kellő módon sem Ciceró tolla, sem Demosthenes ékesszólása előadni nem tudja.“ Igy keseregnek kérő levelükben. A történetirónak fel kell jegyeznie, hogy ez a kisérlet nem járt kellő sikerrel.

De a sikertelenség nem érinti a diákság érdemét.

A mai tanuló talán el sem hiszi, ha hallja, hogy a piactéri iskola elvesztése után az eklézsiától adott telken, melyen kicsi földszinti régi épület volt s melyhez idők folytán több szomszédtelket vásároltak meg, 1722-ben és 1726-ban vesszőből két-két házat (szobát) fontak maguk a diákok s 10 évvel azután, hogy az előbb elbeszélt forrongás történt, a telek hátsó végében vesszőből 4 szobát fontak, melyet a diákok tapasztottak meg, igen valószinüen olyan vályoggal — mondja Benczédi —, amelyet ma-

guk kapartak és gyurtak össze.".*) Hat esztendővel későbben, 1765-ben a templom felőli oldalon megint épitenek 4 szobát, melyeket szintén ők tapasztottak meg.

A régi erdélyi unitárius ifjuság üzenetet küld a történelem elfakult lapjain keresztül a magyarországi unitárius ifjuságnak. Azt izeni, hogy ő is látott viharokat, melyeket a hit- és lelkiismereti szabadság ellen támasztott a korszellem sötét hátramaradottsága és türelmetlensége. És üzeni azt is, hogy ő hűen kitartó lélekkel állta e viharokat s részes abban, hogy a 16. század tisztult szelleme a felvilágosodás nyugatról jövő áramlása folytán ma már az európai szellemiség lényeges és nélkülözhetetlen eleme lett. Ez a hatalmas szellemtörténelmi áramlat, amely nyugatról indulva, Nagy Frigyesnél kormányzati elv lett, odahaza nálunk, a kis Erdélyben már 200 esztendővel azelőtt megillette Dávid Ferenc igehirdetése folytán a lelkeket s mikor a 18. század vége felé hazánkig ért, ott régi otthonra talált, ahol ugy érezte magát, mint régi lakó és ismerős.

De azt is üzeni ez az ifjuság, hogy a türelmetlenség szelleme még mindig kisért a lelkiismereti szabadság klasszikus földjén. Csakhogy most nem a hitszabadságot fenyegeti, hanem a nemzeti lelket és szellemet. Sőt fenyegeti a példátlanul nehéz anyagi helyzet miatt magát a lételét. Megismétlődnek a történelem szini jelenetei. Amint a 18. század elején az iskolájától és anyagi léte eszközeitől megfosztott ifjuság nyakába vette a világot s ajtóról-ajtóra kilincselve a szégyentől piruló arccal koldulta össze a jóindulatu emberek adományait, majd később vállalta a sövényfonás és vályogvetés, meg tapasztás munkáját is: ugy látszik, mi reánk is nemsokára ez a sors fog várni. A régi erdélyi unitárius diákok ott voltak mindenütt a gáton. Ha sértve érezték magukat jogaikban, dacos lélekkel lázadoztak. De vállalták, ha kellett a házról-házra járás keserves keresztjét is. Kitelt a régi unitárius székely diákokból minden, amire szükség volt. Azt kérdezi ez a régi székely diákság a történelem lapjain keresztül, hogy vajjon ez a mai magyar unitárius diákság képes volna-e utána csinálni azt, amit ő csinált? Vállalná-e a társadalmi megvetés, a szegénység és nélkülözés keresztjét, az áldozás és adakozás boldogitó terhét?

Petőfi a régi Magyarország egyik végvárából üzenetet küldött az Alföldre, édes anyjának. Azt üzente:

Mondjátok, hogy könnyeit ne öntse,
Mert fiának kedvez a szerencse.

Nem akarta busitani szegény édes anyját. De azután magában hozzátette:

Ó, ha tudná, mily nyomorban élek,
Megrepedne a szive szegénynek!

Most az édes anya üzen az egyik távoli végvárból fiainak. És ugyanazt üzeni.

Dr. Gál Kelemen.

*) P. Horváth Ferenc élete. Ker. Magvető, 1878.

Gondolatok az egyház ujjáépitésére.*

Aggódva figyelem egyetemes egyházunknak a vergődését, a küzdelmét az életért, a fennmaradásért. Az az anyagi visszafejlődés, amely oly tragikus, mert mintha álmunkban ért volna, amely elsősorban az állami támogatásnak a szinte semmire való visszazsugorodásában áll, másodsorban pedig a gazdasági világválságból származó ama másik helyzetből, hogy a hivek nem képesek fedezni egyetemes egyházunk szükségeit, ez a tragikus anyagi visszafejlődés a végpusztulás árnyát veti elő erre az évszázados küzdelmeket kiállott egyházra. Egyetemes egyházunk küzd. Ez a küzdelem azonban inkább kapkodás. Cselekszünk. Ez a cselekvés azonban inkább panaszkodás és sirás. Érdeklődéssel, kiváncsisággal, figyelemmel kisértem az egyes utóbbi gyüléseket. Csalódást hoztak nekem. De vajjon kinek nem?

Uraim! a sirással, a panaszkodással nem megyünk semmire. Erősekké kell tennünk magunkat, hogy bot nélkül tudjunk járni, a saját lábunkon tudjunk megállani. Most, amig még nem késő!

Ha van bennünk életerő, keresztül tudunk vergődni a mai nyomoruságos időkön és meg tudunk alapozni egy szebb jövőt.

Unitárius testvéreim, hát nincsen-e bennünk életerő? Tegyetek bizonyságot mellettem, hogy ami hiányzik, az nem a kitartó munkára való készség, nem a lelkesedés, nem az összetartás hiányából ered, hanem *nincs egy eszme*, **egy terv!** Egy eszme, amely célt, szent célt állit elénk, egy terv, amely vasmarokkal összefogja erőinket és e szent cél felé irányitva vezeti munkára.

Én azt hiszem, hogy az egyházi lapjaink hasábjai alkalmasok lehetnek arra, hogy egy ilyen eszme, terv kitermelését, hozzászólások, véleménynyilvánitások, gondolatok elmondásával elősegitsék. Abban a reményben, hogy ez irányban egyházamnak gondolataimmal segitségére leszek, bátor volnék szerény elgondolásomat, amely hitem és erős meggyőződésem szerint egyházunk jobb jövőjét biztositaná, az alábbiakban közölni:

Vagyunk 70—80.000 unitárius lélek itt Erdélyben nagyon jól megszervezve. Ebben a lélekszámban és megszervezettségben rejlik az erőnk. Kimondjuk, hogy az egyházat ujjáépitjük. Ekkor aztán minden konfirmált unitárius egyháztag, minden jövedelemmel biró egyesületünk, mint a D. F.-Egylet, a D. F. Ifj.-Egylet, Nőegylet, Dalárda és magok az egyházközségek is, unitárius vezetés alatt álló fogyasztási-, hitel- és termelőszövetkezetek, továbbá az egyház által vagy az egyház kebelén belül rendezett müsorosestélyek vagy bálok — minden hónapban — (müsorosestély vagy bál csak amikor tartattak) egy leut fizetnek be az épitő-alapba. Ezenkivül minden egyházközség tartson egy müsoros estélyt egy ilyen terv elfogadásának évforduló napján, amelyen előadás tartassék az egyház ujjáépitéséről s a tiszta jövedelem fordittassék erre a célra. Ezek a jövedelem-

* Közöljük lelkes hitrokon-testvérünknek e tervezetét s készséggel veszszük a rövid hozzászólásokat.

forrásai az épitő-munkának. Ilyen uton minden esztendőben begyülne legkevesebb 500.000.— lei.

Most már hogyan történnék a jövedelem bevételezésének a megoldása? A következőkép — és itt jön segitségünkre az egyház szervezettsége —: Kisebb egyházközségekben a lelkész maga, nagyobbakban a lelkész és presbiterium tagjaiból ahány szükséges (mindég a lelkész és a presbiterium tagjai!), egy-egy ivvel eljár, illetve eljárnak a maguk köreiben minden hónapban minden egyház taghoz és aláiratják az ivet és átveszik a bejegyzett összeget. Az aláirás akkor is történjék meg, ha az illető semmit sem adna, mert az aláirás egyuttal az igazolása az ott járásnak a főhatóság előtt. A lelkésznek fegyelmi felelősség terhe alatt legyen meghagyva ez iveknek minden alkalommali pontos eljáratása és kitöltése. Az eredeti ivek felküldendők az összegekkel együtt a főhatóságnak, amelynek legyen gondja, hogyha csak egyetlen-egy aláirás is elmaradt volna valamelyik ivről magyarázat nélkül, kérdést intézzen az illető lelkészhez az elmaradás megindokolása végett. Minden iv másolata pedig a templom ajtajára kiteendő s ha nem volna megfelelő e hely, a templom pitvarában egy tábla állitandó fel erre a célra, megfelelő buzditó felhivással, vagy pedig más arra alkalmas hely keresendő a templomban. És mindez ismételendő minden hónapban, amig a cél elérhető lesz.

Begyül tehát minden évben e terv szerint félmillió leu. Ez nem kerül kiosztásra, hanem vidéki vagy nagyobb városokban, természetesen ott, ahol unitárius hivek vannak, oly bérházak vásárolandók vagy épitendők, amelyeknek egy-két kiadható üzlethelyiségük is van. Tehát minden évben veszünk egy ilyen épületet. Ennek a jövedelmét sem használjuk el, hanem csatoljuk a gyüjtés utján begyült összeghez. Pár év mulva 14—15 épület (de ehhez nem kell 14—15 esztendő) jövedelme már maga is jelent minden évben egy ujabb félmillió lejes épületet (7%). Huszonöt-harminc év mulva kb. 100 ilyen épületegységünk van, ami már nagyon tekintélyes alap ahoz, hogy önállóan tovább lehessen épiteni és a jövedelem egy részét egyházi szükségleteink fedezésére is lehessen forditani. Huszonöt-harminc év mulva egyházunk egy szebb korszak határán lépne át. Nem értem azt, hogy a 30. évnél a gyüjtésnek meg kellene állania. A gyüjtésnek tovább kell folynia még vagy 20—25 éven keresztül avégből, hogy az egyháznak minden kulturális alapja is kiépüljön. 25—30, illetve 50 esztendő kitartó munkájára van tehát szükségünk.

Ez volna az én szerény elgondolásom és azért erős az én hitem és meggyőződésem, hogy ezen az uton egyházunk szebb jövőjét fel tudjuk épiteni, mert e terv nem külső bizonytalan segitségen, hanem önmagunk erején nyugszik.

Ki mondja azt, hogy nem valósitható meg egy ilyen terv? Hiszen nem áldozathozatalról van szó. Ki ne tudna egy hónapban 1 leut erre a célra adni? Ki érezné meg ennek az 1 leunak a hiányát annyira, hogy azt áldozatnak tartsa? Még a koldus is oda-

teheti a perselybe ezt az 1 leut anélkül, hogy még az ő szegénysége is megérezné azt. De vajjon nem hozhatnánk áldozatot is e szent célnak? Kijön a pap a templomból, megáll és beszélget hiveivel, és egyszer csak azt mondja, kioltva cigarettáját: — Na, ma nincs több dohányzás, elfogadjátok-e? Menjünk ki a mezőre és töltsük el a napot jól, ugy hogy eszünkbe se jusson a cigaretta". — És meg van az 1 leu, még annál is több. Vagy az iskolás gyermek hazamegy, hallotta az iskolában a tanitóját beszélni az egyház ujjáépitéséről, az 1 leukról, akinek a könny is megcsillant a szemében és azt mondja édes anyjának: — Anyám, add nekem ezt a kicsi tyukot, hogy ami tojásokat tojik, adjam el, vigyem el a tanitóbácsinak. — Hát hol van az az édes anya, aki megtagadná ezt gyermekétől?! Az a konfirmált fiu vagy leány, akinek nincs önálló foglalkozása, tartson egy tyukot otthon, ennyit meg tud tenni és megvannak a szükséges 1 leuk, még több is! Vagy pedig egy kis virágoskertet rendezzen be a ház előtt, mely csupán csak két öl terjedelmü is lehet és vigyen el egy pár szál virágot a közeli városba és ismét megvannak a szükséges 1 leuk, még több is. A falu iskolás ifjuságával faiskolákat lehetne beállitani és még a gyermekek is nemcsak az 1 leukat szereznék meg, hanem többet is. Mily nagy örömmel hallgattam a Dicsőszentmártonban tartott köri közgyülésen az iskolai jelentések során, hogy a dombói iskolás gyermekek a mult évben faiskolájukkal 1.400 leu jövedelmet hoztak az iskolának és maguk is mind jutalmazásban részesültek. Nemde szép, követésre méltó példa-e ez, mely nem is egy, hanem több irányban is kinyulik áldásos hatással.

Akik nagy áldozatot hoznának, azok a lelkészeink és tanitóink. Mert mi lenne ez alatt a 25—30 esztendő alatt? Folytatódik a mai nyomoruságos élet. Végzik munkájukat anélkül, hogy akár a kenyerük, akár a gyermekük jövője biztositva volna. Nyomorogva is viszik az egyház ügyét előre és hirdetik Isten igéjét és az igazság, a munka diadalát.

Ámde, ha az egyház Istennek háza a földön, minden megpróbáltatást is el kell hordoznunk ezért a házért. Föl kell épitenünk, meg kell alkotnunk, ha a vérünk árán is!

Gondolkozzunk és határozzunk, de gyorsan!

Erzsébetváros, 932 aug. 23.

Solymosi István, e. gondnok.

A Kolozsvári Unitárius Kollégiumban a beiratkozott tanulók létszáma az 1932—33-ik évben: az elemi iskolában 71, a főgimnáziumban 197. Kevesebb a mult évi létszámnál 31-el, amit a mai gazdasági helyzettel könnyen meg lehet magyarázni!

E. K. Tanács Péter Sándor székelymuzsnai lelkészt 1933 január 1-től kérésére nyugalomba bocsátja. Pál Ferenc oklándi lelkészt pedig 1933 április 1-től kezdődőleg előjegyezte.

ÓVODAI IMÁK.

Vári Domokos.

Reggel.

Kicsi kezünk összetesszük,
Imát mond ajakunk,
Édes Atyánk e napon is
Szemed legyen rajtunk.

A játékban, tanulásban
Adj örömet, kedvet,
Kicsi kezünk összetéve
Imádjuk szent neved.
Ámen.

Étel előtt.

Itt van az evés ideje,
Be éhesek vagyunk!
Amit adtál, kirendeltél
Atyánk, hálát adunk.

Kérünk, hogy jó szüleinknek
Ne fogyjon ereje
Igy lehet majd biztositva
Mindnyájunk kenyere!
Ámen.

Étel után.

Köszönjük az ételt, italt
Szerető Istenünk,
Mindezeket továbbra is
Ó rendeld ki nekünk!
Ámen.

Hazamenéskor.

Velünk voltál édes Atyánk,
Be jó vagy, áldott vagy!
Jóságod és szereteted
Oltalmaz, el nem hagy.

Oltalmazz Atyánk akkor is
Ha sötétség támad,
Védj meg minket, testvérinket,
Apánkat, anyánkat.
Ámen.

Külföldre menő akadémiai hallgatóink: Kovács Lajos és Darkó Béla lelkészjelöltek a szükséges vizsgát letették, E. K. Tanács engedélyezte kimenetelüket. Szeptember 30-án elindultak. Kovács Lajos az oxfordi és Darkó Béla a manchesteri akadémiára ment. Jó sikert és áldást kivánunk törekvő munkájukra, Isten segitse ifju barátainkat!

Teol. Akadémián a tanév ünnepélyes megnyitása október 1-én volt. Imádkozott Csifó Salamon dékán, tanévmegnyitó előadást tartott Gálffy Lőrinc tanár „Határvonalak a teologia és a Biblia között" cimen. Az ifjuságot köszöntötte és intelmet, irányitást adott nekik Dr. Boros György püspök. Az I. évre 3 uj növendéket vettek fel. A növendékek száma összesen 24.

Szentiványi Sándor kolozsvári lelkész, folyóiratunk szerkesztője, 10 hónapi szabadságot kapott és családjával együtt okt. 3-án utra kelt Amerikába. Kivánunk részükre szerencsés utat, Isten vezérelje őket! Legyen kellemes szabadságon időzésük.

Hálaadási ünnep.

Székelyderzsben szeptember hó 25-én őszi hálaadás ünnepén, az urasztala mellett kedves és megható jelenet játszódott le. Ez alkalommal konfirmált egy 18 éves leány, kit a mostoha sors eddig akadályozott abban, hogy hitünk szerint konfirmálhasson. Balázs András lelkész beszéde s a Kátéból történt kikérdezés alatt a templomi gyülekezet — férfiak és nők — meleg könnyeket hullatott és buzgó imában kérte a jó Isten áldását a konfirmáló ifju leányra. A jelenet az urvacsorai ágenda előtt folyt le lelkész következő beszédével:

Ünneplő gyülekezet! Testvéreim!

Mielőtt az urasztalához való járulásunkra az előkészületet megtennők: egy rendkivüli, de egy ifju életre elhatározó s messze kiható ünnepélyes pillanatnak leszünk itt most tanui.

Bemutatom előttetek ez ifju leányt, bibarcfalvi lakós, Veres Balázs és Dénes Juliánna leánya: Katalin. Az édesanyja idevaló, ezelőtt 18—20 évvel szakadt el községünkből szive sugallatát követve. Ezalatt az idő alatt hűségesen megőrizte, szegény asszony létére, is, szivében-lelkében szent vallásunkhoz való mélységes ragaszkodását. Nemcsak megőrizte, hanem gyermekeinek szivébe is beplántálta. Kilenc élő gyermeke van: 5 leány, 4 fiu. Idegenek között hűséggel állott szent hitünkben. Pedig mily sokszor lehetett kitéve egyszerü szive-lelke kisértésnek, megpróbáltatásnak, mert az élet nagy teherrel nehezedik a szegény ember vállaira; de a jó Isten akkora szeretettel és hüséggel áldotta meg szent vallásunk és unitárius rokonai iránt, hogy semmi se tudta elszakitani ezektől: — mitőlünk. Mily megható és fölemelő ez egyszerü nőnek mélységes unitárius hite és szent vallásunkhoz való hűséges ragaszkodása! Hányszor fordul elő, hogy mihelyt elhagyta egyik-másik testvérünk községünk határát férjhezmenés vagy nősülés által: nemcsak szülőfalujának, hanem vallásának is búcsut mond!

És ez ifju leány csak az anyai szeretet melegében érezte a mi szent vallásunk szépségét, igazságát és melegségét. Iskoláiban más vallásu könyvekből tanult, de azoknak szelleme nem tudta kioltani hitünknek azt a világát, amit az édesanya meleg szive plántált itju lelkébe. A család szegénysége korán szolgálatra kényszeritette s jobbra-balra szolgálván, nem volt alkalma, hogy konfirmáljon. Lelkében ott volt a szent vágyódás, hogy hitünk szerint élhessen ur-

vacsorával. Félbeszakitva szolgálatát, már egy hónapja itt van közöttünk, az ő kedves rokonai között és tanulta szorgalmasan a Kátét. Most itt a pillanat, hogy az ő hitéről e gyülekezet előtt tanubizonyságot tegyen.

Megható és fölemelő ennek az ifju leánynak ez a szent vágyódása és igazi unitárius hite! Látjátok afiai, ilyen mélységei vannak a mi hitünknek; látjátok, ilyen hatalmas ereje van a mi vallásunknak, mikor az édesanya plántálja gyermeke szivébe-lelkébe!

Mily szép és magasztos példa egy ifju leány részéről! Amikor oly sok elszomoritó jelenséget látunk a mai fiatalság életében és cselekedeteiben: valósággal felüdit és szent hevületre indit egy ilyen megható esemény. Mily szép és dicséretreméltó erénye az ifjunak a vallásosság, az Isten házának szerelme! A fiatalság szépségekkel teljes koszorujában legszebb virág a hit, a vallás!

Köszöntelek téged — szép kicsi leányom — ebben az ünnepélyes pillanatban, mikor a te szép lelkednek vágya teljesül: vallást teszel a te hitedről és részesülsz az úri szent vacsorában.

E rendkivüli esetről püspök urunk őméltóságát is értesitettem, aki legmelegebb főpásztori áldását küldi neked ez ünnepélyes pillanatban. A főpásztori áldás mellé adjuk mi is, e gyülekezet, a mi áldásunkat, szerencsekivánatunkat és kérjük a jó Istent, hogy szeressen és áldjon meg téged az élet utjain kifogyhatatlan jóságával, hogy a te hited tartson meg és boldogitson. — Főpásztorunk saját-kezü aláirásával ellátva egy szép imádságos könyvet küldött ajándékba, hogy vágyódó lelked abból az élet fordulatainál mindig uj erőt és megnyugvást meritsen!

(Kikérdezés.)

A hozzád intézett kérdésekre adott feleleteidből meggyőződtünk arról a meleg szeretetről és ragaszkodásról, mely a te lelkedben él hitünkkel és vallásunkkal szemben. Hitünk, vallásunk elvei legyenek útmutatóid, vezérlőcsillagaid és boldogitóid az élet útjain. Sohase feledkezz meg erről a pillanatról, melyben anyaszentegyházunk szeretete ölelt körül itt e szent asztalnál.

Légy jó unitárius továbbra is. A mi unitárius hitünknek melegségével szeresd szülőidet, testvéreidet, rokonaidat és felebarátaidat. Ezzel a hittel légy boldog és szerencsés!

Alapitói dij 1000 leu, minek ellenében az Unitárius Közlöny ingyen jár!

Egyházi hírek.

Főtiszt. püspök úr kinevezte: Barabás Béla bordosi lelkészt Szentiványlaborfalvára rendes lelkésznek; Nagy Sándor lelkészjelöltet brassói s. lelkésznek; Török Mihály lelkészjelöltet fogarasi h. lelkésznek; Deák Piroska végzett tanitónőt h. tanitónőnek a kökösi iskolához. Lőrinczy Gergely lelkészjelöltet székelykereszturi segédlelkésznek és internátusi felügyelőnek.

Az V. éves theol. akadémiai hallgatók helyzete. Tudva van, hogy az E. K. Főtanács kimondotta, hogy a theologiai akadémia évfolyamát egy évvel, az ugynevezett „gyakorlati évvel" megnöveli. Az igy előállott helyzetben szükségessé vált az V. éves theol. akad. hallgatók helyzetének rendezése, melyre nézve az E. K. T. az alábbi határozatot hozta:

a) Az V. évesek általában a theologiai akadémia körébe tartoznak s mint ilyenek, mint a többi akadémiai hallgatók, bennlakási és konviktusi kedvezményben részesülhetnek. Közülök a püspök ur egyeseket, szükség esetén, gyakorlatszerzés végett egyházközségeinkbe kinevezhet a theologiai dékán meghallgatása után; de ezeknek, valamint a többieknek is minden — a külső hatóság által kivánt — bizonyitványt a dékán állit ki. Akik egyházközségeknél el nem helyezhetők egyházi hivatalos uton, azok a theologiai akadémia helyiségeiben laknak és a kolozsvári egyházközség körében szerzik meg gyakorlati kiképeztetésüket. A négy év elvégzése után bárki — ha különben megfelelő — külföldi akadémiára mehet, mely idő és munka a gyakorlati évet helyettesiti. Az V. év végén van a lelkészképesitő vizsga.

b) Az V. éves theol. akad. hallgatók *„gyakorló lelkésznövendékeknek"* neveztetnek.

c) A gyakorló lelkésznövendékek, valamint szükség esetén az alsóbb évfolyamon levő növendékek nem minősithetők többé segédlelkészeknek vagy lelkészhelyetteseknek, hanem csakis gyakorlat céljából kiküldött *kisegitőknek.*

E. K. Tanács kimondotta és Egyh. Főtanácshoz jóváhagyásra felterjeszti, hogy a belsőemberek választásáról szóló 7-ik § *d)* alpontja, illetve az ezt módositó 57—1927. Főt. jzkv. pont határozata ugy értelmezendő, hogy csak a lelkészképesitőt letett papjelöltek nevezhetők ki segédlelkészeknek vagy lelkészhelyetteseknek reájok vonatkozik a törvény fentemlitett intézkedése.

Unitárius naptárunk már nyomtatás alatt van és október végére kész is lesz. Arra törekedtünk, hogy minden tekintetben kidomborodjék unitárius jellege s alkalmas legyen missziói célra, melyre ma nagy szükségünk van. Felkérjük lelkész afiait és az egyházközségek vezetőit, presbitereit, hogy vegyék meg és terjesszék is egyházközségeinkben, rokonaikat, jó ismerőseiket, barátaikat biztassák a megvásárlásra, mert ez minden jó unitárius családban ott kell legyen! A mi Unitárius Naptárunkat semmiféle más naptár nem helyettesitheti.

Nagyszeben unitárius lelkészi székhely. Örömmel közöljük olvasóinkkal, hogy Nagyszeben városában élő unitárius hiveink, kik 400-an felüli lélekszámmal vannak, kérték az egyházi főhatóságtól, hogy a lelkészi székhelyet Fogarasból vihessék át Szebenbe, Fogaras pedig helyettes lelkész által gondoztassék. Miután nagyszebeni hiveink a lelkészi székhely állandósitásához szükséges eszközökről és feltételekről gondoskozdtak, Egyh. Képv. Tanács az engedélyt megadta. Jó reménységgel nézünk az ott kezdődő és fellendülő uj unitárius vallásos élet elébe! Testvéri szeretettel köszöntjük ottani unitárius hiveinket, kik a szervezkedés ténye által bizonyságot tettek, hogy megértették „az idők jeleinek intését".

Irodalom.

Weress Béla: *"Ime az ember!"* Egyházi beszédirodalmunk legujabb termése *Weress Béla* petrozsényi lelkész fenntjelzett müve, aki — mint a cimlapon jelzi — „A „ma" prédikátorának eszményét, hitét és reménységét" kivánja bemutatni dolgozataiban. A beszédek természetszerüleg nőnek ki az iró adott helyzetéből. Az unitárius lélek nyugtalansága, vágya, reménye és a magyar ember keserüsége, szebb és jobb jövő után való csengése — az a kettős forrás, amelyből gondolatai táplálkoznak. Mégis van valami, ami ezeket a beszédeket megkülönbözteti eddigi beszédeink jó nagy részétől. Amig t. i. eddigi beszédeink magyarázó, tanitó jellegüek voltak s inkább a józan értelem kielégitését és megnyerését tüzték ki célul, addig ezek a beszédek az érzelmekre hivatkoznak s az érzelmeket kivánják fokozni. Iró nem akar minden áron ujitani, nem kivánja a régi alapokat és formákat elvetni, hanem uj lelket akar önteni a régi formákba s a ma érzelmeivel kivánja megtölteni a multak hagyományait, hogy igy a mi vallásunk valóban „lélek és élet" legyen. A beszédek lelkes, sőt tüzes hangja nem türi a sablonszerü felosztásokat. Ezért nem a megszokott egyházi beszédek külső formájában jelennek meg, hanem inkább lángoló szónoki beszédek. Rendesen bevezetésképpen egy-egy szép leirással kezdődnek s a tárgyalásnál már egyenesen szónoki magaslatra lendülnek. Irályuk is szónokias. — Mindent összefoglalva, örömmel állapithatjuk meg, hogy Weress Béla, aki az ifju nemzedékhez tartozik, nem a szélsőséges utakat keresi, hanem már is kiforrott egyéniség, akinek vannak nemes céljai, szép eszményei, amelyekért élni s ha kell meghalni is kész. Ezért tőle az unitárius egyházi irodalom még sok értékes dolgozatot jogosan várhat. *V. A.*

Minden kézirat Ürmösi József cimére küldendő, Cluj-Kolozsvár, Unitárius kollégium.

Kéziratokat nem adunk vissza!

Előfizetési ár: Egész évre 60 L. Magyarországra 90 L. Egyes szám ára 8 L. Akik a 60 Lei egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapitódij 1000 L. Minden pénz **Gálfi Lőrinc** egyleti pénztároshoz küldendő.

Nyomatott „Grafic-Record" könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Universit